

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خلاصه کتاب روانشناسی تجربی

نویسنده:

حمزه گنجی

فصل اول: کلیات

◀ روانشناسی تجربی یعنی کاربرد روش آزمایشی در روانشناسی.

روش آزمایشی، روشی است که در آن، ۴ مرحله زیر تشخیص داده می‌شود:

۱. مشاهده:

- ✓ هدف آن، توصیف پدیده‌ها و شناسایی متغیرهای مهم است.
- ✓ اصولاً همه علوم، با مشاهده شروع می‌شوند.
- ✓ مشاهده یعنی درک وقایع و روابط آنها به کمک حواس یا ابزارهایی که بر دقت و توانایی حواس می‌افزایند.
- ✓ هر چیزی که قابل مشاهده شدن باشد، مورد بررسی علمی قرار می‌گیرد.
- ✓ مطالعه علمی روح زمانی میسر است که آن را طوری تعریف کنند که قابل مشاهده باشد.

۲. ارائه فرضیه:

- ✓ فرضیه عبارتست از رابطه‌ای که بین متغیرها فرض می‌شود.
- ✓ فرضیه، پاسخ موقتی بوده که محقق، به مسئله خود می‌دهد تا بعداً آن را مورد آزمایش قرار دهد.

۳. آزمایش:

- ✓ مرز علم و غیر علم، در اینجا مشخص می‌شود.
- ✓ اگر فرضیه به کمک آزمایش تایید شود، اعتبار پیدا می‌کند و در صورت عدم تایید، کنار گذاشته می‌شود.

۴. تنظیم و طبقه‌بندی نتایج آزمایش:

- ✓ معمولاً با فنون آماری انجام می‌شود.

◀ دشواری‌های روانشناسی آزمایشی معمولاً از نوع دشواری‌های اخلاقی است.

تاریخچه:

فخر:

- ✓ فخر که کتاب اصلی وی با عنوان اصول سایکوفیزیک در سال ۱۸۶۰ منتشر شد، بنیانگذار روانشناسی تجربی محسوب می‌شود.
- ✓ فخر جزء فلاسفه قرن خود بحساب آمده تا وقتی که خواست بین شدت تحریک و شدت احساس، قوانین پیدا کند و وارد گروه تجربه‌گرایان شد.

هلمهولتز:

- ✓ یکی از فلاسفه آلمانی که به پیشرفت روانشناسی تجربی کمک کرده است.
- ✓ تحقیقات وی در مورد سرعت تکانش عصبی، شنیدن و دیدن، در آزمایشی شدن روانشناسی اهمیت زیادی دارد.
- ✓ وی برای اولین بار، نظریه رنگ‌ها را ارائه داده و در گسترش آن کوشید.

وونت:

✓ اولین روانشناس تجربی بوده و اولی آزمایشگاه روانشناسی را در سال ۱۸۷۹ در لایپزیک آلمان بنا نهاد.

مکاتب نیمه اول قرن بیستم:

الف) نظریه گشتالت:

- ✓ در اثر تلاش‌های ماکس ورتهایمر و شاگردان وی (کافکا و کهلر)، رشد یافته است.
- ✓ اساس مکتب گشتالت، این است که نمی‌توان روان را به واحدهای مجزا تقسیم کرد.
- ✓ پایه هر تبیین روانشناختی، فرم یا هیئت بوده که کل را بوجود می‌آورد و این کل، پیچیده‌تر از عناصر تشکیل‌دهنده آن است.

ب) رفتارگرایی:

- ✓ در سال ۱۹۱۳ و بدنبال نظرات واتسون، بوجود آمد.
- ✓ طبق این نظریه، مطالعه روان باید براساس توصیف رفتارهای قابل مشاهده انجام گیرد نه براساس محتوای آگاهی.
- ✓ روانشناسی سلوک پیر ژانه فرانسوی، معادل روانشناسی رفتارگرایی واتسون بود.
- ✓ ویژگی رفتارگرایی واتسون، قطع کامل رابطه با درون‌نگری و استفاده تنها از مشاهده است.
- ✓ روانشناسی رفتارگرایی یعنی روانشناسی مبتنی بر مشاهده، بدنبال مطالعات پاولف درباره بازتاب‌های شرطی، به سرعت گسترش یافت.
- ✓ رفتارگرایی، روانشناسان را وادار کرده است که به تحلیل عینی پدیده‌ها بپردازند.
- ◀ رفتار روانشناختی، بکارگیری ساخت‌های عصبی ثابت وابسته است. ساخت‌هایی که به هنگام تولد، وجود داشته و تنها در برخورد با محیط، بویژه محیط اجتماعی است که بتدریج معنای روانشناختی پیدا می‌کنند.
- ◀ نگرش فوق در روانشناسی، بخصوص در کارهای هانری والون و ژان پیاژه دیده می‌شود.
- ◀ مفهوم روانشناسی براساس ژنتیک، ترکیبی از اطلاعات فیزیولوژی عصبی و روانشناسی اجتماعی را در بر می‌گیرد.

نقد روانشناسی تجربی:

- ✓ مشاهده زمانی اعتبار می‌یابد که قابل تکرار باشد. یعنی افراد متعددی بتوانند جدا از یکدیگر، انجام داده و به نتایج تقریباً واحدی برسند. پس رفتاری مانند خودکشی و انتحار، قابل مطالعه با روش آزمایشی نخواهد بود.

از نظر پل فرس، انتقادات به روانشناسی تجربی، به ۳ دسته زیر تقسیم می‌شود:

الف) روانشناسی تجربی، جزئی را فدای کلی می‌کند:

- ✓ منظور، آن است که بدنبال کشف قوانین کلی است و تفاوت‌های فردی را نادیده می‌گیرد.
- ✓ روانشناسی تجربی بجای اینکه به شناسایی افراد خاص بپردازد، می‌خواهد به یک شناخت کلی درباره انسان برسد.

ب) روانشناسی تجربی، کل را فدای جز می‌کند:

- ✓ منظور، آن است که انسان را بصورت یک کل و یکپارچه در نظر نمی‌گیرد بلکه آن را به اجزای کوچکتر تقسیم کرده و هر جز را جداگانه مورد مطالعه قرار می‌دهد.

✓ روانشناسی تجربی این واقعیت را در نظر نمی‌گیرد که طبق نظریه گشتالت، نمی‌توان روان انسان را به اجزای کوچک و جدا از یکدیگر تقسیم کرد. نمی‌توان انسان را جدا از یکدیگر اندازه گرفت یا مورد مطالعه قرار داد و ادعا کرد که کل او را شناخته است.

ج) روانشناسی تجربی، ذهنیت را فدای عینیت می‌کند:

- ✓ منظور، آن است که طبق نظریه رفتارگرایی، آنچه را که می‌بیند و آنچه را که مشاهده می‌کند، مورد توجه قرار می‌دهد.
- ✓ روانشناسی تجربی بدنبال این نیست که علت رفتارها چیست و چگونه بوجود می‌آیند.

فصل دوم: روش‌شناسی

اثر آگاهی از نتایج بر عملکرد:

- ✓ رفتارهای ما بطور ضمنی یا صریح، تحت تاثیر اطلاعاتی قرار می‌گیرد که در موقعیت‌های مختلف فراهم می‌آید. بنابراین اگر اطلاعات عوض شود، رفتارهای ما نیز تغییر شکل خواهد یافت.
- ✓ در آزمایش ترسیم خط، هدف مرحله اول، نشان دادن این واقعیت است که آزمودنی، در حالی که تنها از توانایی حسی – حرکتی خود استفاده می‌کند، با چه دقتی می‌تواند فاصله را ارزیابی کند.
- ✓ در آزمایش ترسیم خط، هدف مرحله دوم، نشان دادن اثر آگاهی از نتایج بر عملکرد است.
- ✓ در آزمایش ترسیم خط، مرحله سوم در واقع، تکرار دقیق مرحله اول است.
- ✓ هدف مرحله سوم، نشان دادن این واقعیت است که آگاهی در مرحله دوم، نتایج مرحله سوم را تحت تاثیر قرار می‌دهد.

فصل سوم: تحرک و کار

آزمون خطزنی تولوز - پیرون:

✓ آزمون خطزنی تولوز - پیرون نشان می‌دهد که کار مضاعف، همیشه کارایی را پایین می‌آورد و هیچکس نمی‌تواند دو کار را باهم انجام دهد و درست همان بازدهی را بدست آورد که اگر یکی از آنها را به تنهایی انجام می‌داد بدست می‌آورد.

✓ انسان نمی‌تواند در آن واحد، دو ادراک داشته باشد.

✓ تجربه نشان می‌دهد که حواس پرتی گذار می‌تواند کارایی برخی آزمودنی‌ها را موقتا افزایش دهد بدین صورت که فرد را از خمودی، بی‌تفاوتی و بی‌حالی خلاص کرده و انرژی‌های ذخیره را به حرکت درآورد.

✓ حواس پرتی گذرا احتمالا همان نقشی را دارد که هیجانات خشم و ترس دارند.

فصل چهارم: واکنش‌های هیجانی

واکنش در برابر خشم و ترس:

- ✓ موقعیت تولید هیجان به موقعیتی اطلاق شده که موجب می‌شود شما بترسید یا خشمگین شوید.
- ✓ واکنش‌های حرکتی که معمولاً بدن‌بال هیجان ترس یا خشم بروز می‌دهیم شامل قایم شدن، مشت زدن، فرار کردن و .. می‌شود.
- ✓ واکنش‌هایی که به دستگاه عصبی - نباتی (دستگاه سمپاتیک و پاراسمپاتیک) مربوط می‌شوند و در اختیار ما نیست مانند خشک شدن آب دهان، پریدن رنگ، عرق کردن، تپش قلب، تنگی نفس، لرزیدن زانوها و ...
- ✓ واکنش‌های کلامی شامل جیغ کشیدن، فحش دادن، ناله و نفرین کردن و ... می‌شود.
- ✓ واکنش‌های درونی شامل احساسات و افکاری است که به ما دست می‌دهد مانند اینکه دنیا به آخر رسیده است و هیچ کاری از دست ما بر نمی‌آید.
- ✓ هیجانات ممکن است بر سایر زمینه‌ها اثر بگذارد مانند اینکه حافظه و ادراک را مختل کند، خواب را آشفته سازد و اشتها را نیز از بین ببرد.

فصل پنجم: فرآیندهای حسی و روش‌های سایکوفیزیک

آستانه مطلق تماس:

- ✓ آزمایش‌های آستانه تشخیصی، آستانه اختلافی، تضاد و پس‌تصویرها نشان می‌دهند که منشا اصلی ادراکات، تحریک‌هایی است که گیرنده‌های حسی به خود دیده و به دستگاه عصبی مرکزی می‌فرستند.
- ✓ گیرنده‌های حسی تغییرپذیرند پس ادراکات، ثابت نخواهند بود.

آستانه دو نقطه‌ای (آستانه تشخیصی):

- ✓ آستانه دو نقطه‌ای عبارتست از حداقل فاصله‌ای که اجازه می‌دهد تا دو محرک پوستی نزدیک به هم، جدا از یکدیگر تشخیص داده شوند.
- ✓ در روش آستانه نزولی، ابتدا دو سر کولیس را با فاصله قرار داده و سپس در هر مرحله، فاصله را کم کرده تا آزمودنی نتواند تشخیص دهد که دو سر کولیس در حال برخورد بوده و بگوید یک سر است (بالعکس برای آستانه صعودی).

آستانه اختلافی:

- ✓ آستانه اختلافی با دو روش ثابت و قانون وبر اندازه‌گیری می‌شود.
- ✓ آستانه اختلافی یا کمترین تفاوت محسوس عبارتست از کمترین تفاوت بین دو ارزش یک محرک که اجازه می‌دهد تا آن دو، متفاوت تشخیص داده شوند.
- ✓ فاصله بین آستانه‌های بالا و پایین را حدود آستانه می‌نامند.
- ✓ برای پیدا کردن آستانه واقعی، از روش ثابت استفاده می‌کنند.
- ✓ آستانه اختلافی پایینی (بالایی) عبارتست از وزنه‌ای که کمتر (بیشتر) از ۱۰۰ گرم بوده اما آزمودنی آن را برابر با ۱۰۰ تشخیص می‌دهد.
- ✓ آستانه اختلافی واقعی که اصطلاحاً خطای سیستماتیک نامیده می‌شود، با نصف تفاضل آستانه‌های بالا و پایین برابر است که جواب آن، کمترین تفاوت محسوس نامیده می‌شود.
- ✓ کسر اختلافی یعنی نسبت کمترین تفاوت محسوس بر محرک ثابت.
- ✓ آستانه واقعی و کسر اختلافی از روی آستانه‌های بالا و پایین بدست می‌آیند.

تضاد و پس‌تصویر:

- ✓ آزمایش تضاد و پس‌تصویرها می‌خواهد نشان دهد که اثر یک تحریک، مستقل از متن مکانی یا زمانی آن نیست.
- ✓ اثر مکان بر ادراک را به کمک تضاد و اثر زمان بر ادراک را به کمک پس‌تصویرها مطالعه می‌کنیم.
- ✓ دو نیم حلقه مورد استفاده در آزمایش اثر متن بر ادراک را حلقه وونت می‌نامند.
- ✓ پس‌تصویر، اثری است که مدتی پس از محرک اصلی، باقی می‌ماند.
- ✓ اصل کلی در دیدن پس‌تصویرها این است که وقتی چشم با یک تحریک سازگار می‌شود و آن تحریک، جای خود را به یک تحریک دیگر می‌دهد، چشم در لحظه نمی‌تواند تحریک تازه را ببیند.

- ✓ اگر بمدت ۴۰ ثانیه به یک مربع قرمز نگاه کرده و بلافاصله چشم خود را به یک متن خاکستری بدوزیم، نمی‌توانیم خاکستری را به همان صورتی که هست، ببینیم بلکه آن را به رنگ سبز می‌بینیم که آن را پس‌تصویر می‌نامیم.
- ✓ اگر تحریک طولانی باشد، پس‌تصویر آن منفی نامیده می‌شود که به رنگ مکمل محرک اصلی است.
- ✓ اگر تحریک کوتاه‌مدت و شدید باشد، پس‌تصویر آن مثبت نامیده می‌شود که به رنگ خود محرک اصلی است.
- ✓ بهترین و ساده‌ترین راه برای مشاهده پس‌تصویر مثبت این است که وقتی در یک اتاق کاملاً تاریک خوابیده‌اید و نیمه شب از خواب بیدار می‌شوید، چراغ اتاق را یک لحظه روشن و خاموش کنید.

کوررنگی:

- ✓ متداول‌ترین نوع نقص در ادراک بینایی، یعنی کوررنگی مادرزادی است.
- ✓ کوررنگی مادرزادی اغلب با کاهش ادراک رنگ‌های قرمز و سبز همراه است.
- ✓ کسانی که نسبت به رنگ قرمز و سبز کور هستند، به ۲ گروه تقسیم می‌شوند: الف) گروهی که کوری کامل دارند و ب) گروهی که کوری ناقص دارند.
- ✓ کسی که کوررنگی قرمز کامل دارد، آن قسمت از طیف که بنظر یک فرد بهنجار سبز مایل به آبی است، در نظر وی، خاکستری است.
- ✓ رنگ بنفش که مکمل رنگ سبز مایل به آبی است، باز هم در نظر کسانی که به رنگ قرمز کور هستند، خاکستری دیده می‌شود.
- ✓ کسانی که کوررنگی قرمز دارند، طیف مرئی به ۲ قسمت جداگانه بوسیله یک منطقه خاکستری تقسیم می‌شود.
- ✓ در کوران رنگ سبز، برعکس کوران رنگ قرمز، در اندازه طیف مرئی رنگ‌ها کاهش دیده نمی‌شود.
- ✓ رنگ بنفش که مکمل رنگ سبز است، باز هم در نظر کوران رنگ سبز، خاکستری دیده می‌شود.
- ✓ آن بخش از طیف که بنظر کوران رنگ قرمز و سبز خاکستری دیده می‌شود، در نظر کوران ناقص رنگ قرمز، تار و نامشخص دیده می‌شود.
- ✓ یکی از ویژگی‌های افرادی که رنگ‌های سبز و قرمز را مخلوط می‌کنند، این است که رنگ‌های آبی و زرد را نسبت به رنگ‌های قرمز و سبز، تند می‌بینند. این افراد در واقع رنگ‌های آبی و زرد را بهتر از افراد بهنجار می‌بینند.
- ✓ آزمون ایشی‌هارا که برای کوررنگی تهیه شده، متشکل از ۳۸ کارت رنگی است.
- ✓ در آزمون ایشی‌هارا، کسی بهنجار خواهد بود که بتواند از ۲۱ کارت، ۱۷ کارت را در حداقل زمان لازم بخواند. نابهنجار، کسی است که حداکثر ۱۳ کارت را خواهد خواند.

آزمون ایشی‌هارا:

شماره اعداد آزمون	افراد سالم	افراد با کور رنگی ناقص	افراد با کور رنگی ناقص
کارت ۱	می‌بینند	می‌بینند	می‌بینند
کارت ۲	عدد ۸ می‌بینند	عدد ۳ می‌بینند	هیچ عددی نمی‌بینند
کارت ۳	عدد ۵ می‌بینند	عدد ۲ می‌بینند	هیچ عددی نمی‌بینند
کارت ۴	عدد ۲ می‌بینند	یا نمی‌بینند یا اشتباه می‌بینند	یا نمی‌بینند یا اشتباه می‌بینند
کارت ۵	عدد ۷ می‌بینند	یا نمی‌بینند یا اشتباه می‌بینند	یا نمی‌بینند یا اشتباه می‌بینند
کارت ۶	هیچ عددی نمی‌بینند	عدد ۵ می‌بینند	هیچ عددی نمی‌بینند

فصل ششم: ادراک

خطای مولر - لایر:

- ✓ ادراک، هرگز انعکاس ساده واقعیت فیزیکی نیست.
- ✓ خطاهای ادراکی ثابت می‌کنند که دنیای خارج، به آن شکلی که هست، در ذهن ما منعکس نمی‌شود.
- ✓ اشیا و پدیده‌های اطراف خود را به آن صورتی که هستند، درک نمی‌کنیم بلکه برحسب نگرش‌های خود و برحسب اینکه آنها در کجا قرار بگیرند و در چه زمانی در حوزه حواس ما ظاهر شوند، بصورت‌های مختلف درک می‌کنیم.
- ✓ وقتی ادراک با واقعیت منطبق نمی‌شود، اصطلاحاً می‌گوییم که به خطای ادراکی گرفتار شده‌ایم.
- ✓ برخی از خطاهای ادراکی با فرایندهای یکسان تشریح نمی‌شود بدین صورت که برخی از آنها به همراه افزایش سن، کاهش می‌یابند مثل خطای مولر - لایر اما برخی دیگر با بالا رفتن سن، افزایش می‌یابند مانند خطای بینایی - حرکتی دمور.
- ✓ خطای مثبت زمانی خواهد بود که آزمودنی خط متحرک را بلندتر از خط ثابت میزان کند.
- ✓ خطای مولر - لایر را با استفاده از آزمون t استیودنت در مورد گروه‌های همتا (وابسته) مقایسه می‌کنند.

خطای بینایی - حرکتی دمور:

- ✓ خطای بینایی - حرکتی ثابت می‌کند که حواس حرکتی و بینایی، وابستگی متقابل دارند و این وابستگی از راه تجربه بدست می‌آید.
- ✓ اثر تضاد هنگامی رخ می‌دهد که جسم بزرگتر (کوچکتر)، بعلت تضاد با انتظار، سبکتر (سنگین‌تر) بنظر برسد.

اثر پس‌تصویری:

- ✓ هدف اثر پس‌تصویری، آشکار ساختن وابستگی ادراکات آنی به ادراکات بلافصل قبلی است.
- ✓ اثر پس‌تصویری بصورت ادراک ممتد یک تصویر یا یک شی در یک ناحیه حسی معین، موجب جابجایی یا تغییر شکل تصویر یا شی تعریف می‌شود.
- ✓ شیئی که در مرحله اول ادراک می‌شود، اصطلاحاً شی واریسی شده نام دارد.
- ✓ در طول مرحله دوم، شی دیگری ادراک می‌شود که اصطلاحاً به شی آزمونی موسوم است.
- ✓ شی آزمونی با یک محرک تطبیقی مقایسه می‌شود تا اثر شی واریسی شده بر روی آن برآورد شود.
- ✓ تصویر آزمونی در یک سطح عبارتست از یک نقطه و دو مربع یکسان که در دو طرف نقطه قرار گرفته‌اند.

فصل هفتم: یادگیری و حافظه

یادگیری از راه کوشش و خطا (لایرننت):

- ✓ ماز یا لایرننت، بهترین وسیله‌ای است که برای مطالعه یادگیری از راه کوشش و خطا بکار می‌رود زیرا یادگیری مستلزم کشف یک سری راه‌حل‌هایی است که ابتدا بصورت کاملاً تصادفی بعد به کمک تمرین انجام می‌گیرد.
- ✓ ماز، معرف کلیه یادگیری‌های حسی - حرکتی بوده که همه آنها از نوع یادگیری‌های کوشش و خطایی است.
- ✓ ماز در لغت بمعنی چین و شکن و دالان‌های پر پیچ و خم است.
- ✓ ماز U شکل و مازهای نظیر آن را مازهای حسی - حرکتی می‌نامند.
- ✓ برای نشان دادن یادگیری از راه کوشش و خطا، ماز دیگری نیز وجود دارد که آن را ماز ذهنی پترسون می‌نامند.
- ✓ آزمودنی باید این ماز را به کمک حافظه خود یاد بگیرد.
- ✓ منحنی نتایج مازها، همیشه سیر نزولی داشته و کاهش تدریجی خطاها را نشان می‌دهد. بنابراین یادگیری از راه کوشش و خطا حاصل می‌شود.

یادگیری فشرده و یادگیری توزیعی:

- ✓ یادگیری کلامی یا حرکتی از طریق تکرار متوالی یک فعالیت معین انجام می‌شود.
- ✓ یادگیری فشرده یا یادگیری متراکم یعنی یادگیری بدون فاصله زمانی بین تمرین‌ها
- ✓ یادگیری توزیعی یعنی یادگیری همراه با فاصله زمانی بین تمرین‌ها.
- ✓ اینکه بین تمرین‌ها چقدر باید فاصله زمانی باشد تا بالاترین بازده بدست آید، برحسب ماهیت کار و مرحله یادگیری فرق می‌کند.
- ✓ طبق قاعده کلی، یادگیری توزیعی نسبت به یادگیری فشرده، سریع‌تر و بهتر صورت می‌گیرد.

یادگیری و انتقال دو جانبه:

- ✓ هدف یادگیری و انتقال دو جانبه این است که نشان دهد یادگیری در سطح اندام‌های پاسخ‌دهنده انجام نمی‌گیرد بلکه یادگیری در سطح اتصالاتی که بین اطلاعات حسی و فرمان‌های حرکتی مراکز عصبی برقرار می‌شوند، بوجود می‌آید.
- ✓ اگر یادگیری قبلی موجب تسهیل یادگیری بعدی شود، اصطلاحاً می‌گویند که انتقال صورت گرفته است.
- ✓ انتقال وقتی دو جانبه نامیده می‌شود که یادگیری یک کار با یک عضو، یادگیری همان کار با عضو قرینه را تسهیل کند.

منع قبلی و بعدی:

- ✓ هدف آزمایش منع قبلی، آشکار ساختن مزاحمت یادگیری‌های قبلی در کسب عادت‌های حسی - حرکتی تازه است.
- ✓ هر وقت یادگیری یک عادت تازه در اثر یک یادگیری قبلی دشوار شود، اصطلاحاً می‌گویند که منع قبلی یا تداخل صورت گرفته است.
- ✓ تداخل ۲ نوع است: الف) تداخل یادگیری‌های قبلی در یادگیری‌های بعدی (منع قبلی) و ب) تداخل یادگیری‌های بعدی در یادگیری‌های قبلی (منع بعدی).

- ✓ منع بعدی یا مزاحمت یادگیری‌های بعدی در یادآوری آموخته‌های قبلی عبارتست از مشکلی که بین یک یادگیری و کاربرد آن (یادآوری و بازشناسی) در اثر یک یادگیری تازه بوجود می‌آید.
- ✓ هر اندازه میزان شباهت یادگیری اولیه و یادگیری تازه بیشتر باشد، قدرت منع بعدی به همان اندازه بیشتر خواهد بود.
- ✓ از روی درصدهای فراموشی می‌توان پدیده‌های منع بعدی، منع قبلی، تداخل و بهبود خود بخودی را مورد بررسی قرار داد.
- ✓ برای مقایسه گروه آزمایشی با گروه کنترل، از t استیودنت در گروه‌های مستقل و برای مقایسه گروه آزمایشی با خود یا گروه کنترل با خود، از آزمون t استیودنت در مورد گروه‌های هم‌تا استفاده می‌کنیم.

یادآوری، بازشناسی و بازآموزی:

- ✓ یادآوری یعنی می‌توانیم کلمات، جملات، ابیات، حرکات، اعمال و چیزهای دیگری را که قبلاً آموخته‌ایم به فعل درآوریم.
- ✓ بازشناسی یعنی بدون آنکه قادر به یادآوری خودبخود باشیم، می‌توانیم به‌نگام مواجه شدن با یک ادراک فعلی، تعلق قبلی آن به تجربه‌های خود را تشخیص دهیم.
- ✓ صرفه‌جویی در بازآموزی به این صورت تجلی می‌کند که بازآموزی خیلی سریع‌تر از یادگیری اولیه انجام می‌شود.
- ✓ یادافزایی یعنی نتیجه آزمودنی بالاتر از نتیجه‌ای است که در جریان یادگیری بدست آمده است.

یادگیری ارادی و یادگیری اتفاقی:

- ✓ در یادگیری ارادی، فرد بطور آگاهانه تصمیم می‌گیرد مطلب یا فعالیتی را یاد بگیرد ولی در یادگیری اتفاقی، چنین نگرشی در کار نیست.
- ✓ یادگیری ارادی کارآمدتر از یادگیری اتفاقی است.
- ✓ برتری یادگیری ارادی بر یادگیری اتفاقی، حالت نسبی دارد یعنی در مواردی، یادگیری اتفاقی کارآمدتر از یادگیری ارادی است.

فصل هشتم: شخصیت

تلقین پذیری:

- ✓ تلقین پذیری یا توانایی پذیرش تلقین، یکی از صفات شخصیت است.
- ✓ تلقین ممکن است با سخن گفتن یا با ایجاد موقعیت بوجود آید.
- ✓ پدیده تلقین در یک موقعیت ادراکی را آلفرد بینه برای اولین بار مطالعه کرده است.

سطح آرزو:

- ✓ سطح آرزو عبارتست از نتیجه‌ای که شخص، قبل از انجام دادن یک کار، انتظار آن را دارد.
- ✓ سطح آرزو به تجربه شخص از توانایی‌ها و به واکنش‌های او در مقابل شکست‌ها و موفقیت‌های خود وابسته است.
- ✓ منظور از شکست، عبارتست از موردی که سطح عملکرد شخص در گذشته، پایین‌تر از سطح آرزوی او بوده است.
- ✓ منظور از موفقیت، عبارتست از موردی که سطح عملکرد شخص، بالاتر از سطح آرزوی او بوده است.
- ✓ نگرش عینی یعنی در آنها شخص سعی می‌کند حتی الامکان، سطح آرزوی خود را با سطح عملکرد خود تطبیق دهد.
- ✓ نگرش ذهنی یعنی در آنها سطح آرزو، در اثر واکنش در مقابل سطح عملکرد، خواه با تسلط مکانیسم جبران (سطح آرزو بالاتر از سطح عملکرد) و خواه با تسلط مکانیسم دفاع (سطح آرزو پایین‌تر از سطح عملکرد)، تثبیت می‌شود.

فصل نهم: روانشناسی اجتماعی

روابط متقابل اشخاص و جامعه‌سنجی:

- ✓ جمع کل انتخاب‌ها براساس هر ۳ معیار، شاخص پذیرش اجتماعی نامیده شده و میزان محبوبیت را نشان می‌دهد.
- ✓ تعداد افرادی که یک نفر معین را انتخاب کرده‌اند، شاخص گیرندگی اجتماعی می‌نامند.
- ✓ تعداد کسانی را که یک فرد معین، آنها را انتخاب کرده، شاخص گسترش عاطفی می‌نامند.
- ✓ دوست صمیمی، کسی است که دو بار یا بیش از دو بار انتخاب شده است.
- ✓ مجموع نمرات و نتایج افراد در آزمون روابط متقابل اشخاص و جامعه‌سنجی را نمودار جامعه‌سنجی یا سوسیوگرام می‌نامند.
- ✓ یکی از روش‌های ترسیم نمودار جامعه‌سنجی، استفاده از ۴ دایره متحدالمرکز است و هر اندازه یک فرد انتخاب‌های بیشتری کسب کند، به همان اندازه به مراکز دایره نزدیکتر خواهد شد.
- ✓ پس از ترسیم دایره‌ها، آزمودنی‌ها را برحسب شاخص پذیرش اجتماعی، در حلقه‌های مختلف جای می‌دهند.
- ✓ برای اینکه بطور تقریبی معلوم شود چه کسانی باید در ۴ حلقه مختلف جای بگیرند، شاخص پذیرش اجتماعی محبوب‌ترین فرد گروه را به ۴ تقسیم می‌کنند.
- ✓ در ترسیم نمودار جامعه‌سنجی سعی می‌کنند تا افرادی که صمیمی‌ترند، نزدیک یکدیگر قرار گیرند. این امر، سبب می‌شود که گروه‌های فرعی (باندها) در داخل گروه اصلی معلوم شوند.
- ✓ سوسیوگرام‌ها به ۲ دسته فردی و گروهی تقسیم می‌شوند.
- ✓ برای ترسیم سوسیوگرام فردی، فرد موردنظر را در وسط یک دایره و بقیه اعضای گروه را در محیط دایره قرار می‌دهند.
- ✓ سوسیوگرام گروهی، روابط موجود بین کلیه افراد گروه را نشان می‌دهد.
- ✓ سوسیوگرام فردی، روابط یک فرد معین با سایر اعضای گروه را نشان می‌دهد.

شایعات:

- ✓ شایعه عبارتست از خبری که دهان به دهان می‌گردد و امکان بررسی درستی و نادرستی آن میسر نیست.
- ✓ برای آنکه شایعه بوجود آید، اولاً لازم است خود خبر مهم باشد و ثانیاً اطلاعاتی که اساس آن را تشکیل می‌دهند، مبهم باشند.
- ✓ در جریان انتقال خبر، تغییر شکل‌هایی دیده می‌شود که همه آنها، ۳ ویژگی اصلی دارند: الف) هم‌سطحی از طریق تضعیف اجراء، ب) برجستگی برخی ویژگی‌ها در جهت یک اغراق و ج) جذب از طریق تحریف اجزا در جهت نگرش‌های افراد گروه.